

4. Kash R. *Why Every Company Needs a CSR Strategy and How to Build It* / R. Kash, L. Chase, S. Karim // *Harvard Business School Working Paper*. – 2012. – No. 12-088.
5. McWilliams A. *Creating and Capturing Value: Strategic Corporate Social Responsibility, Resource-Based Theory, and Sustainable Competitive Advantage* / A. McWilliams, D. S. Siegel // *Journal of Management*. – 2011. – № 37(5).
6. Porter M. E. *Strategy and Society: The Link Between Competitive Advantage and Corporate Social Responsibility* / M. E. Porter, M. R. Kramer // *Harvard Business Review*. – 2006. – № 84 (12). – P. 78-92.
7. Sousa Filho J. M. *Strategic Corporate Social Responsibility Management for Competitive Advantage* / J. M. Sousa Filho, L. S. O. Wanderley, C. P. Gymez, F. Farache // *Brazilian Administration Review*. – 2010. – № 7 (3). – P. 294-309.
8. Благоев Ю.Е. *Эволюция концепции КСО и теория стратегического управления* / Ю.Е. Благоев // *Вестник С.-Петербург. ун-та. Сер. Менеджмент*. – 2011. Вып. 1. – С. 3-26.
9. Гриненко А. М. *Корпоративна соціальна відповідальність: теоретико-методологічний аспект оцінювання соціальної діяльності* / А. М. Гриненко // *Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. – Спец. вип. Праця в XXI столітті: новітні тенденції, соціальний вимір, інноваційний розвиток: у 2 т. – Т. 2. – К. : КНЕУ, 2012. – 680 с. – С. 58 – 68.*
10. Лазоренко О. *Посібник із КСВ. Базова інформація з корпоративної соціальної відповідальності* / О. Лазоренко, Р. Колишко та ін. – К.: Видавництво «Енергія», 2008 – 96 с.
11. *Нова стратегія Європейської комісії з корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) 2011-2014: швидше, вище, сильніше. [Електронний ресурс] / Експертний коментар від центру «Розвиток КСВ».* – Режим доступу: http://www.csr-ukraine.org/strategy_europeyskoj_komisii_.html
12. Kamyshnykova E. *Influence of CSR strategies on business management* / E. Kamyshnykova, O. Kalinin // *SGEM 2016: 3rd International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts, Albena, Bulgaria, 24-30 August 2016*. – Sofia: STEF92 Technology Ltd, 2016. – P. 345-352.

Стаття надійшла: 30.09.2016 р.
Рецензент: д.е.н., доц. Горовий Д.А.

УДК 338.2:65.01

JEL Classification: A10, M20

РОЗРОБКА МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ МАЛИХ ТА СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ

Колешня Я.О., аспірант

Національний технічний університет України

Київський політехнічний інститут ім. І.Сікорського

Анотація. Метою статті є розробка теоретичних положень щодо формування простого та адаптивного механізму управління економічною безпекою малих та середніх підприємств (МСП) з урахуванням особливостей їх діяльності. Предметом роботи є механізм управління економічною безпекою МСП. При написанні статті використовувалися методи аналізу існуючих теоретичних положень щодо управління економічною безпекою підприємств, а також синтезу на основі отриманих даних нових теоретичних засад управління економічною безпекою МСП. Результатом роботи є подальший розвиток факторів впливу на економічну безпеку підприємств, що враховують існуючі політичні, військові, законодавчі проблеми в Україні та розробка на цій основі адаптивного механізму управління економічною безпекою МСП, що передбачає можливість швидкого та поглибленого аналізу економічної безпеки підприємства в залежності від існуючих умов зовнішнього та внутрішнього середовища. Водночас важливим елементом такого механізму має бути державна підтримка забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання у зв'язку з неможливістю впливу на деякі загрози з боку самих підприємств. Результати даної роботи можуть використовуватися МСП будь-якої галузі при формуванні політики діяльності, спрямованої на забезпечення та підтримку достатнього рівня економічної безпеки у відповідь на зростання нестабільності економічного, соціального, військового та політичного середовища. Враховуючи особливості МСП, посилення тиску на фінансову, інформаційну, соціальну, силову та інші складові безпеки підприємства є дуже важливою розробкою механізму управління економічною безпекою МСП, що враховував би ці моменти, передбачав можливість проведення частого експрес-аналізу економічної безпеки і включав державну підтримку.

Ключові слова: фактори впливу на економічну безпеку МСП, забезпечення економічної безпеки МСП, управління економічною безпекою підприємства, державна підтримка МСП, експрес-аналіз економічної безпеки.

THE DEVELOPMENT OF THE MECHANISM OF MANAGEMENT OF THE SMEs ECONOMIC SECURITY

Yana Koleshnia, Postgraduate
National Technical University of Ukraine
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute

Summary. *The purpose of the article is the development of theoretical provisions on formation simple and adaptive mechanism of management of SMEs economic security considering features of their activities. The subject of the work is the mechanism of management of SMEs economic security. In the article are used methods of analysis of existing theoretical provisions on the management of economic security of enterprises and methods of synthesis new theoretical foundations of management of SMEs economic security based on such analysis. The result of the article is the further development impacts on economic security, that take into account the existing political, military, legal problems in Ukraine and the development on this basis adaptive mechanism of management of SMEs economic security which assumes express analysis and in-depth analysis of economic security depending on the existing conditions of external and internal environments. However, an important element of such a mechanism should be state support for economic security of business entities because of the inability to influence on some threats from the side of businesses. The results of this article can be used by SMEs of any industry when forming a policy activity aimed to ensure and maintain a sufficient level of economic security in response to growing instability in the economic, social, military and political environment. Considering the characteristics of SMEs, the current conditions of environment activities of enterprises, increased pressure on financial, informational, social, military and other elements of enterprise security it is very important to develop the mechanism of management of SMEs economic security that would take into account these factors and would include the express analysis and in-depth analysis of economic security and state support for SMEs.*

Keywords: *factors of influence on SMEs economic security, ensuring the SMEs economic security, management of economic security, state support for SMEs, express analysis of economic security.*

Постановка проблеми. Враховуючи роль суб'єктів господарювання у забезпеченні економічної безпеки України в цілому, можна говорити, що проблеми підтримання рівня економічної безпеки підприємств стає пріоритетним завданням не лише для підприємців, а й для держави. Водночас забезпечення економічної безпеки підприємства неможливе без створення ефективного механізму управління економічною безпекою. Проте МСП, в силу особливостей їх організаційної структури, особливостей діяльності, не можуть використовувати ті ж самі методологічні основи забезпечення та управління економічною безпекою, що і великі підприємства. Тому зростання ролі МСП в економіці України потребує вирішення цього питання шляхом побудови механізму управління економічною безпекою МСП, адаптованого до цієї частини господарюючих суб'єктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток теоретико-методологічних основ побудови механізму управління економічною безпекою підприємств відображений у роботах Васильєва О.В. [1], Маслак О.І., Гришко Н.Є. [2], Живко З.Б. [3], Каламбет С.В., Воропай В.А [4] та інших. Вони розглядають етапи формування такого механізму та пропонують створення на підприємствах служби безпеки, що відповідатиме саме за аналіз та контроль рівня економічної безпеки підприємства.

Невирішені складові загальної проблеми. Існуючі теоретико-методологічні основи розробки механізму управління економічною безпекою підприємства не враховують особливостей діяльності МСП, а тому потребують адаптації відповідно до цього. Крім того, управління економічною безпекою розглядається як внутрішній процес підприємства, тоді як в сьогоденних умовах особливої важливості набуває державна підтримка підприємства, наявність чи відсутність якої може значним чином вплинути на рівень економічної безпеки МСП. Тому актуальною стає проблема розроблення механізму управління економічною безпекою, адаптованого до особливостей діяльності МСП, який включає і державну підтримку МСП. Водночас зростання рівня нестабільності середовища потребує введення до цього механізму як глибокого оцінювання рівня економічної безпеки, так і передбачення швидкого експрес-аналізу, що міг би дати можливість безперервно контролювати стан підприємства.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є розробка механізму управління економічною безпекою МСП. Відповідно до мети поставлено наступні цілі:

- аналіз загроз економічній безпеці МСП в нинішніх умовах господарювання, особливостей діяльності МСП;
- основі синтезу існуючих підходів до розробки механізму управління економічною безпекою підприємств сформулювати такий механізм, адаптований для МСП.

Виклад основного матеріалу дослідження. Забезпечення економічної безпеки підприємства потребує в першу чергу існування механізму управління нею. Необхідність формування механізму управління економічною безпекою підприємства пояснюється великою кількістю загроз, як зовнішніх, так і внутрішніх. О.Ю. Чубукова та О.В. Ольшанська виділяють серед них зокрема такі [5]:

- Зовнішні: недосконалість чинного законодавства, недобросовісна конкуренція, криміналізація економіки, зміна валютного курсу, поява нових технологій (Інтернет).
- Внутрішні: відсутність стабільно середньої ланки менеджерів, відсутність або поверхневе ставлення до маркетингової стратегії підприємства, забезпечення сировиною та комплектуючими, невизначеність цілей.

Сьогодні, на фоні нестабільності економічної ситуації та поглиблення політичних проблем в Україні до цих чинників додаються ще такі, як криміналізація життя в цілому (зростання рівня крадіжок обладнання на підприємствах, крадіжок фінансових ресурсів тощо), закриття сировинних ринків (зокрема, ускладнення закупівлі сировини чи комплектуючих з Росії і необхідність або переорієнтування на інші ринки, або пошуку шляхів імпорту з Росії через інші країни), зменшення обсягів інвестування (як зовнішніх інвесторів з-за кордону, так і внутрішніх у зв'язку з падінням добробуту населення та зростанням недовіри до стійкості функціонування бізнесу), поява нових, більш сильних конкурентів з європейського простору. Для певного числа підприємств східних регіонів особливого значення набуває також загроза втрати бізнесу у зв'язку з воєнними діями.

Водночас орієнтація на інтеграцію в ЄС потребує докорінного перебудування як економіки держави, так і її законотворчої діяльності і на цьому фоні з'являються загрози у формі зміни нормативно-правових актів (що не завжди позитивно сприяє діяльності підприємств), зростання тарифів на енергоносії для бізнесу, зміна структури видатків державного бюджету, зміни в податковій системі тощо.

Ускладнення і без того непростих умов діяльності підприємств ставить пояснює той факт, що розробка теоретико-методологічних основ формування механізму управління економічною безпекою підприємств знайшла відображення у роботах багатьох науковців. Так, Васильєв О.В. розділяє формування механізму управління економічною безпекою підприємства на такі етапи [1, с. 142-143]:

- 1) вивчення специфіки бізнесу підприємства, сегмента, який воно охоплює на ринку; визначення місії та цілей діяльності;
- 2) оцінка рівня економічної безпеки підприємства за кожною складовою, аудит наявних засобів із забезпечення безпеки й аналіз їх відповідності виявленим загрозам;
- 3) моделювання нової системи економічної безпеки підприємства;
- 4) впровадження сформованої системи на підприємстві та оцінка її ефективності.

Окремо автор наголошує на необхідності гнучкості такої системи з метою оперативного реагування на зміни зовнішнього середовища та коригування побудованого механізму відповідно до цих змін. Хотілося б також відзначити, що потреба гнучкості та адаптивної такої системи може бути викликана зміною і внутрішнього середовища (звільнення робітника, розголошення комерційної інформації співробітником тощо).

Також автор, посилаючись на досвід зарубіжних компаній, наголошує на необхідності створення відділу (служби) економічної безпеки на підприємстві.

О.І. Маслак, Н.Є. Гришко теж розділяють механізм управління на 4 етапи, проте відносять до них інші процеси [2, с. 200]:

- 1) вивчення місії підприємства, визначення стратегічних цілей, аналіз можливостей підприємства;
- 2) розробка загальної стратегії, визначення пріоритетності альтернативних реакцій у системі забезпечення раціонального рівня економічної безпеки, вибір стратегії управління економічною безпекою;
- 3) реалізації обраної стратегії;
- 4) оцінка ефективності.

Як бачимо, автор розглядає формування механізму управління економічною безпекою з точки зору стратегічного управління та вибору стратегії управління еконо-

мічною безпекою. Також слід відзначити, що О.І. Маслак виносить оцінку ефективності реалізації обраної стратегії в окремий етап, що є дуже важливим, оскільки мінливість зовнішнього середовища потребує постійного контролю та аналізу ефективності реалізації обраної стратегії та функціонування всього механізму в цілому.

Живко З.Б. в основу механізму управління економічною безпекою підприємства покладає формування системи економічної безпеки та формування і діяльність служби безпеки на підприємстві [3, с. 39]. Розробка механізму управління економічною безпекою включає підготовчий етап (вивчення специфіки бізнесу, аналіз зовнішнього та внутрішнього середовища, а також аудит наявної системи безпеки або практики щодо забезпечення економічної безпеки на підприємстві); моделювання нової чи вдосконалення існуючої системи економічної безпеки; вибір варіанту організації служби безпеки; затвердження та узгодження системи безпеки; побудова/удосконалення системи безпеки; розроблення сценаріїв для звичайних та надзвичайних ситуацій; контроль (на основі якого може здійснюватися удосконалення побудованої системи економічної безпеки).

Особливістю цього механізму є винесення в окремий етап розробки сценаріїв для надзвичайних ситуацій. Таким чином, зробивши прогноз можливих нестандартних ситуацій, що несуть загрозу, керівництво може розробити можливі альтернативні шляхи впливу на них, укріпивши таким чином діяльність підприємства. Звичайно, при дуже високому рівні нестабільності середовища, коли зміни є або не прогнозованими, або не мають аналогії у минулому, формування альтернатив є обмеженим.

Тобто, можна говорити про те, що всі автори формування механізму управління економічної безпеки вважають доцільним розпочинати з аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища (в тому числі і стану галузі діяльності підприємства в цілому) і завершувати обов'язковим аналізом та контролем за його функціонуванням.

МСП мають ряд особливостей, котрі визначають специфіку їх діяльності:

- Відсутність у власника/керівника знань у певних сферах [6, с.124], що унеможливорює швидке реагування на раптовий негативний вплив того чи іншого чинника, а отже, підприємство втрачає час при розробці антикризових заходів;
- Мала кількість співробітників. 82,5% підприємств в структурі суб'єктів господарювання в Україні – це фізичні особи-підприємці [7], котрі можуть мати трудові відносини не більше, ніж з 20 особами [8]. Відсутність в організаційній структурі більшості функціональних підрозділів, характерних для великих підприємств.

Водночас, зростання нестабільності середовища діяльності підприємств в Україні потребує винесення на перший, ключовий, план аналіз зовнішнього середовища та проникнення цього аналізу на кожен етап. Особливо важливим з цієї точки зору є постійний моніторинг впровадження регулятивних рішень держави, оскільки вони досить часто несуть відчутний вплив на МСП. Даний етап повинен поєднувати як відповідні дії керівництва чи власників підприємства, так і діяльність держави по оцінці впливу власної регулятивної політики на діяльність малого та середнього бізнесу. На сьогоднішній день такий аналіз є можливим та в Україні має вигляд М-Тесту [9]. Хоча підприємці не мають змоги брати участь у формуванні регулятивної політики держави, проте можуть брати участь у її оцінці – як це передбачено механізмом функціонування М-Тесту. В Україні успішно реалізовано М-Тест як засіб державної підтримки економічної безпеки МСП, наприклад, коли було оцінено вартість адміністративної процедури переходу фізичних осіб-підприємців та на основі проведеного аналізу впроваджено компенсаційні заходи, що дозволило послабити тиск на МСП [10].

Також, відносно МСП, доцільно розділити аналіз поточного стану рівня економічної безпеки підприємства на експрес-аналіз та глибинний аналіз. Потреба такого розділення викликана тим, що МСП досить часто не мають достатніх людських чи фінансових ресурсів, щоб проводити аналіз рівня економічної безпеки за всіма можливими показниками постійно, а тому важливе передбачення розширеного та скороченого аналізу рівня економічної безпеки. При цьому розширений аналіз має використовуватися періодично, періодичність визначатиметься керівництвом підприємства з урахуванням галузі, розміру, особливостей діяльності тощо.

Також розміри та масштаби діяльності МСП не дозволяють сформувати службу економічної безпеки, а тому її формування можна випустити при розробці механізму управління економічною безпекою.

З урахуванням всіх цих положень можна удосконалити існуючі механізми управління економічною безпекою МСП і синтезувати механізм, що зможе широко використовуватися малим та середнім бізнесом (рис. 1).

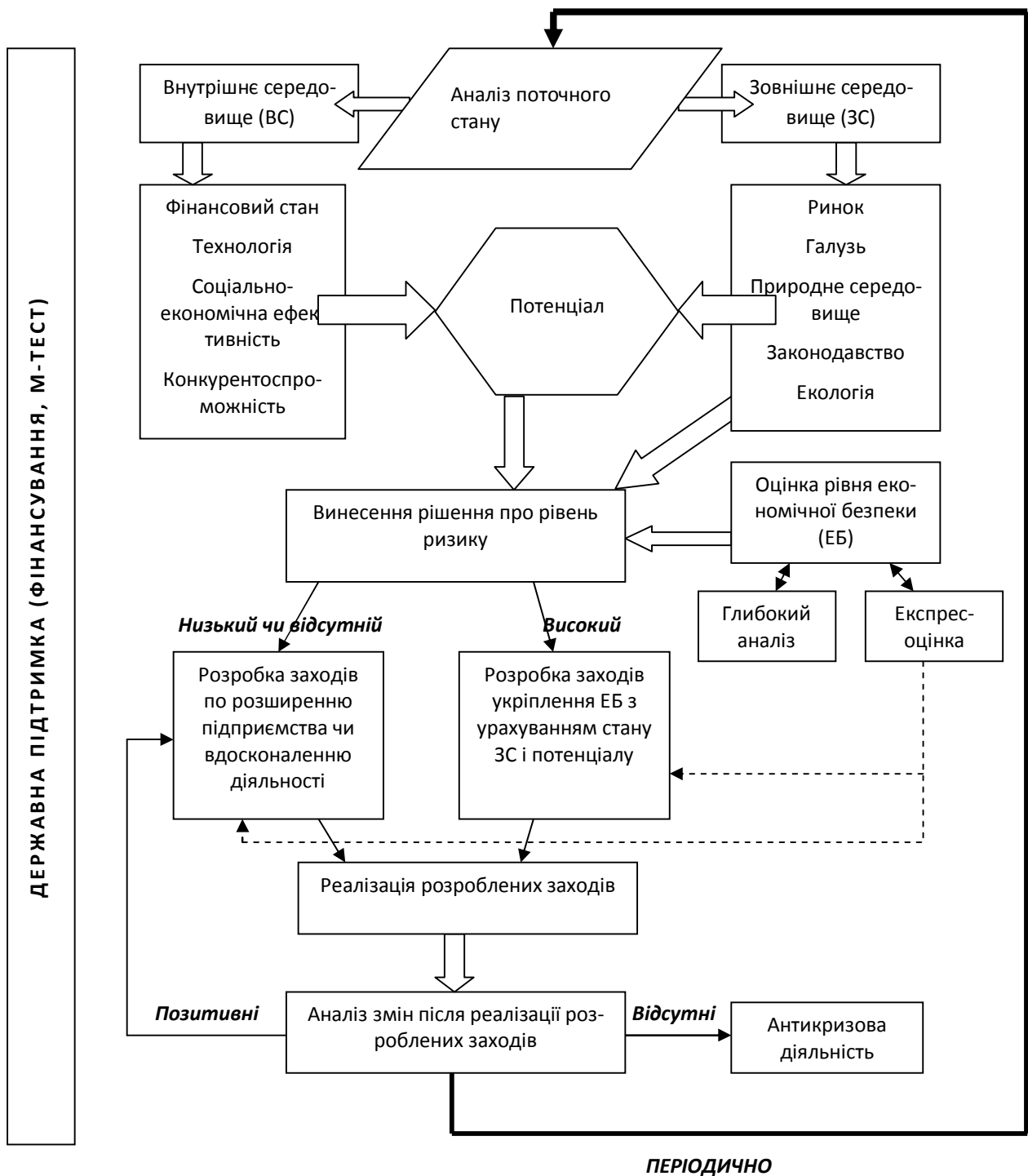

Рисунок 1 – Механізм управління економічною безпекою МСП

Деталізацію алгоритму проведення експрес-аналізу рівня економічної безпеки підприємства надають Каламбет С. В. та Воропай В. А. [4, с. 109]. За наданими авторами рекомендаціями комплексний аналіз проводиться лише у випадку виявлення ризиків. Проте комплексний аналіз необхідно проводити періодично (періодичність може встановлюватися керівництвом підприємства), оскільки експрес-аналіз не охоплює повного стану всіх складових і при його відхиленні з'являється загроза упустити певну проблему, ідентифікація якої неможлива при проведенні поверхневого оцінювання рівня економічної безпеки.

Запропонований механізм таким чином є простим, адаптується до сфери і особливостей діяльності МСП і водночас максимально широко охоплює всі аспекти його функціонування.

Наукова новизна. У статті набули подальшого розвитку теоретико-методологічні засади формування механізму управління економічною безпекою МСП, що на відміну від існуючих враховує особливості діяльності МСП та передбачає можливість проведення експрес-аналізу економічної безпеки, дозволяючи таким чином підприємствам економити фінансові та людські ресурси у випадку, коли аналіз зовнішнього та внутрішнього середовищ діяльності не виявляє загроз економічній безпеці.

Перелік посилань

1. Васильєв, О. В. Формування системи управління економічною безпекою промислових підприємств [Текст] / Олексій Вікторович Васильєв, Вікторія Ігорівна Мейта // Економічний аналіз. 2013. – Том 14. – № 2. – С. 138-145.
2. Маслак О. І. Управління економічною безпекою підприємства на принципах забезпечення її раціонального рівня / О. І. Маслак, Н. Є. Гришко // Маркетинг і менеджмент інновацій. - 2013. - № 1. - С. 198-208. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mimi_2013_1_20.
3. Живко З. Б. Механізм управління системою економічної безпеки підприємства / З. Б. Живко // Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. : Економіка. - 2014. - Вип. 3. - С. 37-42. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuiuc_2014_3_11.
4. Каламбет С. В., Воропай В. А. Механізм забезпечення економічної безпеки підприємств залізничної галузі // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2013. – №. 2. – С. 106-113.
5. Чубукова О. Ю. Адаптація системи управління економічної безпеки підприємства / О. Ю. Чубукова, О. В. Ольшанська // Ефективна економіка [Електронний ресурс] : електр. наук. фах. вид. / Дніпропетр. держ. агр.-екон. ун-т. – Електрон. текст. дані. – Дніпропетровськ, 2015. – № 2. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3765>.
6. Колешня Я.А. Особенности оценки экономической безопасности малых и средних предприятий / Я.А. Колешня // Фундаментальные и прикладные науки сегодня: Материалы VIII международной НПК, том 2, 10-11 мая 2016 г. – North Charleston, USA, 2016. – с. 123-125
7. Показники структурної статистики по суб'єктам господарювання з розподілом за їх розмірами [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2012/fin/osp/osp_u/osp_u.htm.
8. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-xiv--spetsialni-podat/edynyi-podatok/>
9. Колешня Я.О. М-Тест як державна підтримка економічної безпеки малого та середнього підприємництва / Я.О.Колешня // «Економічна безпека держави і науково-технологічні аспекти її забезпечення»: Матеріали VIII Міжнародного науково-практичного семінару ім. проф. І.В.Недіна. – 2016
10. Ляпін Д.В. Впровадження М-тесту в Україні. Приклади застосування [Електронний ресурс]: Семінар із впровадження змін до Постанови КМУ від 11 березня 2004 р. № 308., 15 липня 2016 р. – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу: khoda.gov.ua/wp-content/uploads/2016/07/2.ppt. – Назва з екрана

Стаття надійшла: 10.10.2016 р.

Рецензент: д.е.н., доц. Горювий Д.А.

УДК 330.322

JEL Classification: M21

ОСНОВНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ З ПОЗИЦІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Кудрявцев В. М., к.е.н., доцент

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

Анотація. Предметом роботи є наукові підходи щодо розвитку малих підприємств з позицій забезпечення інвестиційної безпеки. Метою роботи є розгляд пріоритетних напрямків розвитку малих підприємств з позицій забезпечення інвестиційної безпеки. Для досягнення поставленої мети у роботі були використані такі загальнонаукові і спеціальні методи і прийоми дослідження: теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу – для дослідження теоретичних засад та інструментарію розвитку малих підприємств; абстрактно-логічний – для теоретичного узагальнення і формулювання висновків. В роботі розглянуто пріоритетні напрямки розвитку малих підприємств з позицій забезпечення інвестиційної